

Instytut Psychologii, Wydział Filozoficzny

Uniwersytet Jagielloński

Recenzja osiągnięcia naukowego oraz aktywności naukowej i innych osiągnięć dr. Włodzimierza Strusa napisana w ramach postępowania habilitacyjnego prowadzonego przez Radę Dyscypliny Naukowej Psychologia Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Struktura mojej recenzji wygląda następująco: rozpocznę od przedstawienia sylwetki habilitanta na podstawie przesłanych mi materiałów, następnie przejdę do kluczowej recenzji osiągnięcia naukowego (zgodnie z art. 219, ust. 1, pkt 2a Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce), po czym omówię pozostałe osiągnięcia naukowe, dydaktyczne i organizacyjne dr. Włodzimierza Strusa.

Informacje o habilitancie i przedłożonej dokumentacji

Dr Włodzimierz Strus uzyskał tytuł magistra psychologii w roku 2003 w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Na tym samym uniwersytecie obronił w 2009 roku rozprawę doktorską zatytułowaną *Dojrzałość emocjonalna a funkcjonowanie moralne*. Od roku 2008 jest zatrudniony w Instytucie Psychologii UKSW, a dodatkowo pracował w latach 2004-2016 na Wydziale Psychologii w Wyższej Szkole Finansów i Zarządzania w Warszawie, a także przez kilka lat na Wydziale Nauk Społecznych, w Szkole Wyższej im. Bogdana Jańskiego oraz Wyższej Szkole Gospodarki Euroregionalnej w Józefowie.

Zainteresowania naukowe dr. Strusa dotyczyły od samego początku jego aktywności psychologii osobowości. Można wyraźnie wyodrębnić dwa etapy jego aktywności naukowej. Pierwszy do obrony doktoratu dotyczył emocjonalnych wymiarów funkcjonowania osobowości, zwłaszcza w kontekście oceny etycznej zachowań, natomiast w drugim – po doktoracie – koncentruje swoje badania na testowaniu kilku wersji struktury cech osobowości. Badanie cech – ich natury, liczby i wzajemnych relacji doprowadziły go do sformułowania autorskiej koncepcji: Kołowego Modelu Metacech Osobowości.

Recenzję opracowałem na podstawie materiałów przesłanych przez Radę Dyscypliny Psychologia UKSW: 1) dziewięciu artykułów wskazanych przez Autora jako osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 219, ust. 1, pkt 2a Ustawy, 2) autoreferatu, 3) wykazu osiągnięć naukowych, 4) kopii pozostałych artykułów.

Recenzja osiągnięcia naukowego

Jako osiągnięcie naukowe dr Włodzimierz Strus przedstawił cykl 9 artykułów, które obejmują prace zarówno teoretyczno-przeglądowe, jak i raporty z badań. Prace zostały zaprezentowane w porządku chronologicznym, który stanowi rekonstrukcję przebiegu dociekań dr. Strusa od początkowej fascynacji modelem pięcioczynnikowym, poprzez jego krytykę, szukanie konkurencyjnych jego sformułowań, aż po autorską koncepcję Kołowego Modelu Metacech Osobowości. Tego rodzaju prezentacja ma istotny walor – pozwala prześledzić i ocenić przesłanki i argumenty za postulowanymi przez Autora kolejnymi krokami w ewolucji jego poglądów na strukturę osobowości (w ujęciu cechowym).

Pierwszy artykuł (Strus, W., Ciecuch, J., Rowiński, T. (2011). Kołowy model struktury cech osobowości w ujęciu Lewisa Goldberga. *Studia Psychologica*, 11(2), 65-93) jest prezentacją modelu kołowego autorstwa Goldberga (AB5C). W artykule autorzy koncentrują się głównie na szczegółowym opisie modelu AB5C i na kwestiach językowych. Wartość modelu kołowego AB5C została przedstawiona jako odpowiedź, przynajmniej na niektóre ograniczenia hierarchicznego modelu pięcioczynnikowego. Przy okazji chciałbym zwrócić uwagę na polskie nazewnictwo niektórych składowych (aspektów w nazewnictwie Autora) modelu AB5C. Niektóre z proponowanych polskich nazw są kontrowersyjne, na przykład cechy niższego rzędu w modelu AB5C: Poise tłumaczone jako Dobrostan (raczej pewność siebie lub takt); Imperturbability – Obojętność (raczej opanowanie), Cool-Headedness jako Rozluźnienie (raczej spokój). Można to uznać za kwestię drugorzędną, ale mam poczucie, że w naszej literaturze psychologicznej jest znaczna dowolność w tłumaczeniu terminów z języka angielskiego, często bez przywiązywania wagi do wiernego oddania sensu oryginału.

Drugi artykuł z cyklu (Strus, W., Ciecuch, J., Rowiński, T. (2014a). Circumplex structure of personality traits measured with the IPIP-45AB5C questionnaire in Poland. *Personality and Individual Differences*, 71, 77–82) jest kontynuacją badań nad modelem AB5C Goldberga. W badaniu wykorzystano polską wersję (w tłumaczeniu autorów) kwestionariusza IPIP-45AB5C (część projektu International Personality Item Pool, stworzonego przez grupę psychologów osobowości m.in. Hofstee, Goldberga i Sauciera, jako ogólnodostępna baza pozycji testowych), polską adaptację NEO-

PI-R (Siuta, 2006), oraz pozostający w domenie publicznej kwestionariusz IPIP-NEO-PI-R (również tłumaczone przez autorów). Analizy dotyczyły dwóch kwestii: porównania trzech kwestionariuszy metodą Multitrait Multimethod, oraz konfirmacyjnej analizy czynnikowej kwestionariusza IPIP-45AB5C. Zgodnie z oczekiwaniami metoda MTMM dała bardzo dobre rezultaty – co nie powinno dziwić zważywszy, że wszystkie narzędzia są kwestionariuszami oraz dwie spośród użytych metod są właściwie niemal identyczne, a trzecia też jest bardzo bliska pozostałym. Wyniki konfirmacyjnej analizy czynnikowej nie były tak jednoznaczne, jednak dwie z trzech prezentowanych statystyk dobroci dopasowania były dobre: RMSEA i proporcja χ^2 do df, jednak wartość CFI wskazywała na słabe dopasowanie. Pomimo tego badanie to wykazuje walor modelu AB5C na przykład w porównaniu z modelem hierarchicznym (analiza CFA kwestionariusza NEO-PI-R w badaniu McCrae i in., 1996). Zrozumiałe, że takie obiecujące rezultaty były punktem wyjścia do dalszego eksplorowania modelu kołowego.

W trzecim (Strus, W., Ciecuch, J. (2014). Poza wielką piątkę - przegląd nowych modeli struktury osobowości. *Polskie Forum Psychologiczne*, 19(1), 17-49) z prezentowanych artykułów widać wyraźnie przejście w podejmowanej przez dr. Strusa problematyce od testowania modelu AB5C do poszukiwania drogi do sformułowania własnego modelu cech osobowości, który byłby odpowiedzią na wyzwania i słabości modelu hierarchicznego oraz modelu AB5C. Zawartość artykułu autorzy ograniczyli do prezentacji konkurencyjnych modeli, które można ogólnie określić jako rozszerzenie modelu pięcioczynnikowego bądź wskazanie wyższego poziomu organizacji wzorców zachowaniowych, które są przez ten model opisywane. Analizy porównawcze wskazują generalnie na niewystarczający charakter każdej z powyższych wersji. Tekst ten ma wyraźnie charakter opisowy i przygotowujący do kolejnych kroków dr. Strusa w próbach odpowiedzi na stwierdzone ograniczenia istniejących modeli struktury osobowości.

W kolejnym artykule (Strus, W., Ciecuch, J., Rowiński, T. (2014b). The Circumplex of Personality Metatraits: A Synthesizing Model of Personality Based on the Big Five. *Review of General Psychology*, 18(4), 273–286), autorzy, zwłaszcza w pierwszej części, powtarzają kwestie, które były prezentowane w poprzednim artykule. Akcent jest jednak położony bardziej na możliwe czynniki wyższego (w porównaniu z ogólnymi cechami modelu pięcio- czy sześcioczynnikowego) poziomu. Czynniki są (za Digmanem i innymi autorami) określane mianem metacech (metatraits). Krótki komentarz do tej nazwy, która wydaje mi się niezbyt fortunna. W psychologii stosowanie przedrostka meta- ma określoną tradycję. Najbardziej znane przykłady to metateoria czy metanauka, a dodatkowo w psychologii osobowości istnieje koncepcja metacech, która jest spójna z takim rozumieniem i zastosowaniem przedrostka meta- (Baumeister i Tice, 1988, a dr Strus jest świadomy takiego rozumienia metacechy i pisze o nim w tym artykule). W omawianym artykule po raz pierwszy

pojawia się autorska propozycja kołowego ujęcia metacech, które są rozumiane jako najwyższy poziom organizacji/analizy struktury osobowości. Walorem nowego modelu jest według dr. Strusa radzenie sobie z ograniczeniami modelu hierarchicznego pięcio- i sześcioczynnikowego, a także potencjalna przewaga nad kołowym modelem Goldberga. Podstawowy pomysł w proponowanym modelu kołowym metacech oznacza wprowadzenie – oprócz już proponowanych dwóch czynników nadrzędnych (Alfa – Stabilność i Beta – Plastyczność) jeszcze dwóch innych Delta, który przypomina cechę Kontrola/Zahamowanie w kwestionariuszu MPQ oraz czynnika Gamma, który jest bliski proponowanemu przez niektórych badaczy Ogólnemu Czynniki Osobowości. Czyli podstawowe dwie osi modelu kołowego stanowią metacechy Alfa i Beta, a Delta i Gamma dodatkowe. Proponowany model różni się od dotychczasowych modeli strukturalnych między innymi tym, że przypomina typologię – można cechować się jedną konfiguracją cech – co szczególnie odnosi się do czynników Delta i Gamma – które cechują się daną konfiguracją wszystkich pięciu czynników modelu pięcioczynnikowego, w przypadku Alfa i Beta możliwe jest, że osobę opisują wyniki na obydwu tych czynnikach.

Pozostałe artykuły przedstawione jako osiągnięcie są kolejnymi próbami empirycznego testowania przedstawionego Kołowego Modelu Metacech. Na szczególną uwagę zasługują dwa spośród nich. Pierwszy (Strus, W., Ciecuch, J. (2017). Towards a synthesis of personality, temperament, motivation, emotion, and mental health models within the Circumplex of Personality Metatraits. *Journal of Research in Personality*, 66, 70-95) stanowi pierwszy test empiryczny modelu, w którym oprócz nowego narzędzia stworzonego do pomiaru modelu kołowego (CPM-Q) mierzono zarówno cechy osobowości, jak wymiary temperamentalne, emocjonalne, aksjologiczne oraz związane z aktualnym stanem zdrowia. Wyniki szeregu analiz statystycznych potwierdziły wartość teoretyczną Kołowego Modelu Metacech, co dr Strus interpretuje m.in. jako jego potencjalną wartość integrującą wiele typów danych dotyczących funkcjonowania osobowości. Spójność postulowanego modelu z innymi konstruktami jest z pewnością istotnym argumentem przemawiającym za jego trafnością i użytecznością.

Drugi z wyróżnionych przeze mnie artykułów empirycznych (Strus, W., Ciecuch, J. (2021). The Circumplex of Personality Metatraits and the HEXACO model: Towards refinement and integration. *Journal of Personality*) jest próbą precyzyjnego pokazania możliwych relacji pomiędzy trzema konkurencyjnymi modelami struktury osobowości modelu HEXACO, modelu pięcioczynnikowego oraz Kołowego Modelu Metacech Osobowości. Zastosowana autorska procedura testowania trzyetapowego pozwoliła na poddanie testom hipotezy o możliwości umieszczenia cech modelu pięcioczynnikowego oraz HEXACO w Kołowym Modelu Metacech. Zastosowana w tym celu Structural Summary Method pokazała, że Kołowy Model Metacech może być traktowany jako spójny z

modelem pięcioczynnikowym, ale również z modelem HEXACO. Kołowy Model Metacech staje się tym samym interesującą propozycją, która na nadrzędnym – w porównaniu do modelu pięcio- i sześcioczynnikowego – poziomie pozwala w spójny sposób ująć poszczególne cechy i – co ważniejsze – relacje pomiędzy nimi.

Wszystkie dziewięć artykułów, które dr Strus wskazał, jako swoje główne osiągnięcie powstały we współautorstwie, co nieco utrudnia ocenę autorskiego wkładu Habilitanta w powstanie tych artykułów. Za uznaniem autorskiego wkładu przemawia po pierwsze to, że dr Strus jest we wszystkich artykułach pierwszym autorem i dodatkowo korespondencyjnym (poza dwoma artykułami, w których jest autorem korespondencyjnym wspólnie z drugim autorem); po drugie opisany przez dr. Strusa wkład w pracę nad poszczególnymi etapami prowadzenia badań i pisania artykułów sugeruje jego istotny autorski wkład.

Istotnym walorem cyklu publikacji przedstawionego przez dr. Strusa jako główne osiągnięcie jest jakość metodologiczna prowadzonych badań oraz złożoność i zaawansowanie analiz statystycznych. Można w tym aspekcie zaobserwować rosnący stopień zaawansowania – wraz z kolejnymi projektami badawczymi nowatorstwo testowanych modeli oraz stosowanych analiz strukturalnych.

Kolejny argument przemawiający za znaczeniem wkładu przedstawionego osiągnięcia naukowego są cytowania artykułów z cyklu, który stanowi to osiągnięcie: artykuł z *General Review of Psychology* (2014) ma aktualnie (stan na 4.02.2022) 51 cytowań, artykuł z *Journal of Research in Personality* (2017) ma 37 cytowań, trzeci artykuł z PAID (2014) ma 13 cytowań. Wprawdzie część z tych cytowań to autocytowania, ale znaczna ich liczba wskazuje na wagę proponowanego modelu. Jest to moim zdaniem wyraźny sygnał, że zaproponowany autorski model i badania go wspierające są spostrzegane przez autorów artykułów z czasopism indeksowanych w bazie JCR za ważne i interesujące.

Pewna słabość – odnosi się to, do wszystkich badań empirycznych stanowiących osiągnięcie – wiąże się z konsekwentnie przyjętym w tych badaniach typem pomiaru – metodami samoopisowymi, a dokładniej kwestionariuszami. Psychologowie osobowości (por. np. Funder, *The Personality Puzzle*, 2016) wskazują na szereg źródeł danych dotyczących osobowości, spośród których tylko jednym są dane z perspektywy pierwszoosobowej, w tym kwestionariusze. Co więcej, żadne z tych źródeł nie jest pozbawione błędu i dopiero dane z wielu takich źródeł (najlepiej spójne) dostarczają wartościowych informacji o osobowości. Ograniczenie pomiaru tylko do jednego źródła osłabia wnioski i generalizacje płynące z tych badań. Warto jeszcze zwrócić uwagę na jeden aspekt pomiaru cech kwestionariuszem. Dane w ten sposób uzyskiwane są po pierwsze pozbawione odniesienia do

kontekstu w jakim dana cecha mogłaby się przejawiać oraz po drugie dane są uśrednione, innymi słowy dostajemy informację o tym, jak przeciętnie ktoś przejawia daną charakterystykę niezależnie od sytuacji, w której się znajduje. Dane dostarczane przez konkurencyjne ujęcie osobowości – społeczno-poznawcze, ale również przez badaczy cech takich jak William Fleeson pokazują, jak bardzo mało trafne mogą być te uśrednione tendencje. Należy zauważyć, że dr Strus jest świadomy – przynajmniej niektórych ze wspomnianych słabości swojej propozycji i moje uwagi należy traktować wyłącznie jako sugestię do dalszego rozwoju badań nad trafnością i użytecznością proponowanego modelu.

Podsumowując, uważam, że cykl dziewięciu artykułów pod zbiorczym tytułem *Kołowy Model Metacech Osobowości: geneza, konstrukcja i rozwój* wskazany przez dr. Włodzimierza Strusa jako główne osiągnięcie naukowe spełnia kryteria stanowiące podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Mamy w nich do czynienia z autorskim wkładem w rozwój teorii i badań empirycznych w obszarze psychologii osobowości, który stanowi grunt do dalszych prac badawczych, a także prac o znaczeniu aplikacyjnym.

Pozostałe osiągnięcia naukowe, dydaktyczne i organizacyjne realizowane w więcej niż jednym ośrodku naukowym

Dr Włodzimierz Strus jest współautorem 12 artykułów indeksowanych w bazie JCR (nie wliczając w to 5 artykułów, które zostały włączone do głównego osiągnięcia), co stanowi znaczną liczbę publikacji. Wymienione publikacje są powiązane tematycznie w kilku obszarach. Pierwszy z nich jest blisko związany z artykułami głównego osiągnięcia i dotyczy powiązania Kołowego Modelu Metacech z narcyzmem. Drugi obszar to badania nad narzędziami diagnostycznymi w obszarze zaburzeń osobowości w ujęciu dymensjonalnym. Jest to obszar badawczy, który ma szczególnie istotny praktyczny wymiar. Psychiatrzy i psychologowie kliniczni mają w języku polskim bardzo niewiele narzędzi do diagnozy zaburzeń osobowości i prace nad adaptacją nowych narzędzi diagnostycznych są bardzo ważne. Inną wyraźnie wyróżnioną grupą publikacji są raporty z translacji i adaptacji kwestionariuszy osobowości.

Oprócz powyższych artykułów dr Strus jest współautorem 15 innych (oprócz 4, które stanowią część osiągnięcia głównego), opublikowanych w czasopismach naukowych, ale spoza listy JCR. Tematyka tych artykułów jest spójna z obszarami wymienionymi wyżej. Dr Strus jest również autorem jednej monografii, która – sądząc po tytule – jest związana z pierwszym okresem jego aktywności naukowej, czyli związkami pomiędzy emocjami i zachowaniami podlegającymi ocenie

moralnej. Ostatnia grupa publikacji dr. Strusa to współautorstwo 6 i autorstwo 3 rozdziałów w monografiach naukowych, w tym jednej o zasięgu międzynarodowym.

Dr Strus jest zatrudniony od 2008 roku w jednym ośrodku (Instytut Psychologii UKSW) i znakomita większość jego aktywności naukowej jest związana z tym ośrodkiem. W latach 2011-2016 pracował jako główny analityk w Centrum Obliczeń Statystycznych Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania w Warszawie. W ramach tej pracy uczestniczył w projektach naukowo-badawczych oraz wykonywał analizy statystyczne w grantach w ramach WSFiZ. Duże zaangażowanie dr. Strusa w recenzowanie artykułów w kilkunastu czasopismach międzynarodowych i krajowych stanowi istotne uzupełnienie tego aspektu jego aktywności naukowej.

Dr Strus był kierownikiem jednego projektu finansowanego przez NCN, oprócz tego był wykonawcą w jednym projekcie oraz miał zlecone prace badawcze w dwóch innych projektach. Pełni aktualnie rolę głównego eksperta naukowego i wykonawcy w dwóch projektach MEN.

Stosunkowo najskromniej wygląda współpraca dr. Strusa z badaczami z innych krajów, jest współautorem 4 artykułów zbiorowych, których autorem lub autorami są badacze z innych krajów.

Aktualne cytowania artykułów indeksowanych w bazie JCR, których współautorem jest dr Włodzimierz Strus w bazie Web of Science (na dzień 4 lutego 2022) są następujące: 208 cytowań (153 bez autocytowań), indeks H=6. Dane te wskazują na zauważalną obecność prac, których współautorem jest dr Strus, z istotną dominacją kilku artykułów, co prawdopodobnie związane jest z licznymi artykułami publikowanymi w ostatnich kilku latach.

Dr Strus wykazuje dużą aktywność naukową podczas konferencji międzynarodowych i krajowych. Trzy wystąpienia konferencyjne i dwa postery były we współautorstwie badaczy z innych krajów.

Aktywność dydaktyczna dr. Strusa obejmuje bycie promotorem pomocniczym w czterech przewodach doktorskich (dwóch zakończonych). Był również promotorem 49 prac magisterskich. Prowadził zajęcia dydaktyczne we wszystkich czterech ośrodkach, w których był zatrudniony.

Dr Włodzimierz Strus wykazuje się również bardzo rozległą aktywnością organizacyjną w Instytucie Psychologii UKSW. Był między innymi Zastępcą Dyrektora Instytutu Psychologii ds. dydaktycznych, Kierownikiem kierunku studiów Psychologia UKSW, Prodziekanem ds. studenckich kierunku psychologia i członkiem Senatu UKSW.

Ocena całościowa i konkluzja

Biorąc pod uwagę dorobek dr. Włodzimierza Strusa uzyskany po otrzymaniu stopnia naukowego doktora oraz ocenę cyklu artykułów *Kołowy Model Metacech Osobowości: geneza, konstrukcja i rozwój* wskazanej przez habilitanta, jako osiągnięcie naukowe, zgodnie z art. 219, ust. 1, pkt 2a Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce stwierdzam, że w mojej ocenie stanowią one autorski, znaczący wkład w rozwój dyscypliny psychologia, a dr Włodzimierz Strus wykazuje się istotną aktywnością naukową. Spełniają w związku z tym wymogi stawiane do uzyskania stopnia doktora habilitowanego.

